CATALANA

REVISTA

Any V | Barcelona 7 de Maig de 1922 | Núm. 118

JOCHS FLORALS DE 1922

DISCURS PRESIDENCIAL

DUES ÈPOQUES

SENYORS:

Mossèn Jacinto Verdaguer, el més genial dels nostres poetes, va comparar els inicis del nostre renaxement literari al despertar d'una innúmera aucellada, en rompre la llum del dia, després d'una llarga nit. Tots recordèm com, ab el séu estil imatjat y dolç, pintà l'encant d'aquella refiladissa que ressonava ací y allà, corejada pels més diversos aucells, des del gentilíssim rossinyol fins al humil pardal, y tots sabèm com aquesta refiladissa s'anà propagant y extenent per tot arrèu de Catalunya y fins, més enllà de la mar, per Mallorca, més enllà dels Pirinèus, pel Rosselló, y, més enllà del Ebre, per terres de Valencia. Y es, senyors, qu'en tots aquests paratges hi havía una matexa foresta: la foresta de la llengua catalana que, invadida aleshores per un vent de poesía que feya sigles no l'havía oratjada, exhalava flayres embriagadores may sentides y les seves vetustes soques tanyaven de nou y s'omplien de poncelles d'una tendror virginal.

Encara la refiladissa que descriví Mossèn Verdaguer va perdurant, y la festa que celebrèm en aquests moments n'es una prova; però les embriagueses y'ls encisos d'aquella albada no se'ls poden imaginar els que no l'han viscuda. Jo aleshores era un infant. Arreconadet a Girona, no havía hagut cap esment del Jochs Florals, ni havía vist tal volta altres escrits catalans que la llibreta de notes y comptes del meu avi y

les cartes que, sense punts ni comes, rebía de la meva avia de lluny en lluny. Quan vaig estudiar Retòrica, em feren traduhir troços d'Horaci, Virgili, Ciceró, Tíbul, Ovidi... y me'n donaren a llegir mólts d'altres d'escriptors castellans. Garcilaso de de la Vega y fra Lluís de Leon, cada un pel séu estil, em tenien el cor róbat y, Deu sab quantes vegades y ab quin interès, vaig llegir el Quixot de Cervantes, qu'era l'única novela qu'hi havía entre les obres de jurisprudencia de la llibrería del meu pare. Pensar que en català es poguessin dir belles coses, com les qu'assaboría llaminerament en els autors castellans y llambregava en els llatins, no m'havía passat may per l'enteniment.

Però... hèuvos aquí que, de tant en tant, una aristocràtica casa de Girona obría les seves grans sales emblanquinades, a unes reunions íntimes, hont concorrien algunes families en massa y alguns jovenets que campaven pel séu vent... y allà un dia vaig entendre la maravella que tants de cors embadalía. Allà N'Anicet de Pagès, bon poeta y excelent declamador, aleshores en tota la sahó de l'edat viril, va recitar poesíes seves y d'altres autors catalans que m'ompliren de llum l'enteniment y commogueren d'una manera profunda la meva entranya. Quina revelació! ¡Que vives eren aquelles paraules! Que enèrgiques! Y, quina ressonancia despertaven dintre la meva ànima! Ja'ls poetes castellans, àdhuc els més exquisits, em varen fer l'efecte de cosa blana, insubstancial y d'una melositat embafadora... y no per culpa d'ells, nó, sinó de la parla llur. Els séus termes es fonien en unes dolceses afeblidores. Els mancava fibra. Y, en cambi, els catalans, que trempats, que vibrants, que penetradors! Entre altres, em recordo encara de l'efecte màgich que, dins les sonoritats de la poesía, em causava la paraula *branca*. Quina ferma visió de veritat! Sí, els arbres tenien *branques*, aquelles parts dures y enèrgiques ab què bracegen dintre l'ayre, unes coses ben distintes de la rama. Les *rames* del castellà em semblaven una hibridació tota llangorosa y confusionera. Y, per altra part, la llengua extranya, apresa en el llibres, entrava d'una manera soma dintre la meva fantasía, mentre que l'altra, la meva, la

que tenía arrels dintre la meva carn, hi penetrava fins a les pregoneses més recòndites evocanthi una una nexor d'amors, inconegut heretatge de gloriosos avantpassats, sanch de la meva sanch.

Més tart, En Maragall va cantar les excelencies de la paraula viva, en un discurs que segurament recordaràn mólts dels que m'escolten. Ningú tal volta sabría explicarles tan bé y mólts no sabrien dirles de cap manera; però, els efectes, tothom els sentía en aquell temps de que vinch parlant. Mentre l'ilustre poeta empordanès recitava poesíes en aquella vasta y austera sala gironina, vaig veure reflectida la meva emoció en tots els semblants. Els ulls no parpellejaven. Regnava un silenci d'avidesa que no dexava perdre ni un sol articuleig de la veu del recitador, baxa, baxíssima a voltes, precisament en els passatges de més greu interès. Les boques aturaven l'alè; però un lleu panteig que movía alhora tots els pits, una encesa instantània que s'abrandava alhora en totes les mirades ò, en un moment donat, un esclafit d'imperceptibles sospirs qu'arribava a desplegar remor per tan múltiple y unànime, trahien prou bé l'estat dels cors y deyen prou bé que tots es commovien d'una matexa faysó en rebre la llum y l'hàlit d'aquella poesía nova. Nova, sí, ben nova per a nosaltres! Nova, perque sota la paraula vella dels nostres llavis resucitava un sentit de noblesa que, de sigles, romanía mort y àdhuc oblidat; nova, perque pronunciava noms que fins aleshores no haviem sentit may, però qu'eren ressò dels nostres matexos y venien aplicats a unes figures heròiques que se'ns assemblaven y que'ns omplien d'un orgull sanitós; nova, perque ens parlava de fets gloriosos de la nostra gent: dels empordanesos, dels lleydatans, dels tarragonins... en una paraula: de gent nostra que com nosaltres parlava y com nosaltres sentía y que lluytava per interessos de sa propia nació, a les ordres de capdills escollits d'entre ella matexa; y, aquestes coses, fins aleshores les haviem ignorades; les haviem ignorades, no sols jo, sinó, ab mi, tots ò quasi tots els que formaven part d'aquella distingida reunió: dames educadíssimes, enginyers, advocats, metges, cavallers ilustrats...

Jo les ignorava quasi en absolut. Havía estudiat l'Historia Universal y la d'Espanya, però de la de Catalunya, no'n sabía rès, ni hauría trobat hont l'ensenyessin. Conexía'ls noms dels personatges ilustres de les altres nacions, però ignorava'ls de la meva. Y, axí com jo, quasi tots els catalans. Quina vergonya! Quin rebaxament! Sota els goigs de vida y entusiasme que la poesía nova promovía, les persones reflexives no dexaven de sentirhi un afrontador cop de fuet. Y no podien menys de dirse: Y, donchs, què es axò? Sofrirèm aquesta mistificació qu'emmetzina tot el nostre poble? Sofrirèm aquest menysprèu de la nostra niçaga? Si no acudim a defensar el bon nom de nostres passats, ¿què serà del nostre? Tolerarèm que, sostingudes ab els nostres diners matexos, l'estat ens imposi unes escoles que preterexen la nostra llengua, ens oculten les glories y les genialitats de la nostra raça y deformen el nostre caràcter? ¿Es a dir qu'estèm sofrint una *capitis diminutio maxima*? ¿Es a dir que, mentre se'ns proclama ciutadans lliures d'un estat lliure y se'ns fa creure que's respecten els nostres drets individuals, per sota mà se'ns engrillona l'ànima, l'ànima colectiva, la de tots, la d'avuy dia y la del esdevenidor?

Desgraciadament, dintre la nostra raça y, en més ò menys escala, dintre totes les del món, hi hà homes que no's preocupen més que de les lluytes per la vida matertal y que per diners ò per pomposes honors egoistes, es vendrien els ideals més nobles. Aquests no pertanyen a cap niçaga; no pertanyen més que a llur ventre. Però els catalans capaços d'algun sentiment de dignitat, a la vibració del nou cant y a la vista dels fets vergonyosos, s'extremien, reaccionaven, s'aplegaven, protestaven, s'anaven organisant políticament y, ensemps, posaven mans a l'obra de reconquista que'ls era faedora. Y hèuvos aquí, fills d'aquells primers cants despertadors, estols de folkloristes que recorren les nostres comarques a la recerca de cançons y rondalles populars, de tradicions, de goigs, de tot allò qu'acusés una reminiscencia de l'avior, un gest especial ò una expressió peculiar del nostre poble; hèuvos aquí botànichs qu'herborisen pels nostres plans y montanyes, y

JOCHS FLORALS DE 1922

JOAQUIM RUYRA Y OMS
President

JOAN M. GUASCH

JOSEPH M. LLOBERA

BONAVENTURA BASSEGODA

FRANCISCO X. GARRIGA

percacen a la boca dels pagesos els noms indígenes qu'han de posar al costat dels llatins sota els quals classifiquen les plantes recollides; hèuvos aquí mineralogistes que fan altre tant ab les pedres y metalls; geòlechs qu'estudien el nostre subsol; espelòlechs que penetren dintre còves may visitades; juristes que comenten... Però, per què continuar aquesta enumeració? Cap veritable valor intelectual catalana dexà d'acudir al conrèu del heretatge nacional. Adhuc poetes eximis, que s'havien conquistat llochs d'honor dintre'l món de les lletres castellanes, desempararen llurs setials per a acudir a corejar el cant sagrat de la raça y de la terra. Primer En Víctor Balaguer, després En Joan Alcover, després En Morera y Galícia.

Ara no'm cal sinó fer reparar que, des del adveniment del primer fins al del darrer d'aquests tres poetes qu'acabo d'anomenar, la literatura catalana ha fet una evolució importantíssima y profunda que cada dia es va accentuant més y més. L'època dialectal, la del imperi indisputat de la paraula viva, ha passat y ha passat per sempre. La seva matexa força, que tantes activitats catalanes va posar en jòch, va acelerar el séu trànsit. Una evolució que, en altres literatures, no s'es efectuada sinó després de centuries preparatories, en la nostra s'es mig portada a cap en un lapse d'anys que la meva vida ha pogut mesurar.

Mólts dels capdevanters de la primera època encara són vius y forts y en activitat ench que vells; però ja llurs figures titàniques torregen en horitzons ponentins y un'altra alba y uns altres homes s'ensenyorexen del llevant. Permetèume que des d'aquesta presidencia, per hont tots ells han passat, saludi els venerables sobrevivents d'aquella primera època, uns escriptors que, si solament tenen dèu ò dotze anys més jo, els esmerçaren en una gran activitat que representa un valor inapreciable y'ls dóna una especial situació històrica. Em referesch al gran Guimerà, aquest poeta que té quelcom d'enorme y de feréstech, al entusiasta Francesch Matheu, el més ferm sostenidor dels Jochs Florals, a Mossèn Collell que tants de triomfs hi ha obtinguts, al pensador y erudit Pin y Soler, al observador y equilibrat novelista Narcís Oller,

primer mestre meu en la prosa catalana, a En Lluís Domènech y Montaner, genial arquitecte y eximi escriptor, amich inolvidable que va protegirme paternalment quan jo feya les primeres armes... Y encara no sé si oblido algun nom digne de figurar entre'ls d'aquests ilustres septuagenaris, car jo crech que'l conrèu intèns de la inteligencia es favorable a la longevitat. Sigui com vulgui, a tots els citats y als qui com ells, s'ho merexin, reto homenatge d'admiració. Que visquin encara mólts y mólts anys y qu'afinin com aquells vells de qui parla Sòfocles, que s'inclinaven poch a poch cap a la terra mare, els entrava una dolça sòn y morien sense convulsió, ni fatich. Y que Deu aculli benignament les ànimes llurs. Catalunya, la Catalunya dels sigles no'ls oblidarà. May més, com en llur temps, la poesía catalana no tindrà tanta eficacia sobre'ls cors y sobre les inteligencies.

Es qu'hem de fernos compte d'una cosa que jo vaig apendre d'un gran pensador anglès, de Lord Macaulay, y es: que'ls temps més favorables a la poesía són els temps dialectals, els del regnat exclusiu de la paraula viva. Axí que les llengües tendexen al uniformisme nacional y van enriquintse de termes sabis y de paraules apreses en lectures d'escrits antichs ò en definicions de diccionari, van perdent aptitut per a les gayes lletres ò, més ben dit, hi oferexen més obstacles. Per axò Lord Macaulay, en comparar els mèrits de Milton y del Dant, fa reparar que'l Dant, poeta dialectal, tenía a favor séu uns aventatges de què Milton no podía disposar per haver de servirse d'una llengua ja mólt formada. Y si la poesía trobava tals obstacles en una llengua independent que, com l'anglesa, no podía presentarlos més que per rahó de la seva perfecció y maturitat, ¿quins altres obstacles no ha de trobar en una llengua com la nostra en els moments de treballar, no sols per la seva plenitut en tots els ordres, sinó també per la seva necessaria purificació? Quí que tingui dos dits de seny pot dubtarho?.. L'època nova està plena de perills.

¿Per què, donchs, no romandre en l'estat d'abans? — pregunten els vells. — Perque no es possible, senyors meus; perque l'ignorancia, igual que l'ignocencia, una vegada perduda,

no torna a recobrarse may més. Als ulls de l'aucellada que'ns descriví Mossèn Verdaguer, la foresta de la llengua catalana es presentava tota gerdor, tota tendrors y eflorecencies, dins una aurora paradisíaca que, rellevanthi'ls encisos y obscurinthi les tares, inclinava al embadaliment y al entusiasme benamats de les muses. Però el sol ha anat en ascèns; era fatal; y ab una llum més penetrant y més destriadora de les coses ens hem anat adonant que no tots els brots de la foresta eren mengívols, ni totes les seves flors, immaculades. Uns ulls han reparat una oruga dins una corola, uns altres han vist fulles rosegades, aquest ha indicat una taca de podridura en un ram, aquell ha senyalat un principi de malura en una branca, un corch tal vegada en una soca... Y ha corregut la veu qu'ací y allà hi havía metzines, que, de tal indret y de tal altre se'n alçaven flayres mefítiques; y un núvol de recels glaçadors ha caygut sobre l'aucellada y ha anat alterant l'espontaneitat primitiva dels séus cants; y'ls oyents, encara en estat d'ignocencia, n'han hagut cert desplaher y àdhuc enuig.

Mes, còm tancar els ulls a la realitat? Y còm oposarse a un sanejament enèrgich, quan un hom veya que la causa originaria dels mals era persistent y poderosa y que'ls conreuadors de bona fè, per ignorancia, contribuien ells matexos a propagarlos y agreujarlos? Sí, nosaltres matexos, els enamorats del idioma català, ab els intents de perfeccionarlo el deformavem tal vegada. Els homes de lletres no haviem passat impunement anys y més anys dintre les aules castellanes. Sens adonàrnosen, entre dues formes de llenguatge igualment vives, donavem preferencia a la solució que portava en la nostra ment el prestigi d'un ordre castellà y, mentre per horror a la contaminació defugiem tal volta un llatinisme que no tenía rès de mal, abraçavem, en cambi, sense recel, paraules, girs sintàctichs y tendencies prosòdiques profundament contaminats.

Aquest no es lloch a propòsit per a entretenirnos a escatir, ni tan sols a senyalar, concretes qüestions filològiques; però, ja que som dins el temple de la poesía, bo serà recordar la prosodia segons la qual han cantat aquí tantes vegades els

mestres y qu'encara preconisen alguns. No tracto de mortificar a ningú. Em referesch a errades en què jo, més abatudament que ningú, he caygut. Haviem adoptat la tendencia a diftongar tot grup de vocals en contacte y, així, pronunciavem tot sovint ab una sola emissió de veu paraules tan evidentment de dues sílabes com *suau, cruel, roent. Poesía* y *poeta*, àdhuc en els immortals versos d'En Maragall, tenien respectivament tres sílabes y dues, quan en la boca del nostre poble en tenen quatre y tres respectivament. Y aquesta especie de deformació prosòdica era general y tendía a ferse constant; y, en el contacte de vocals de distintes paraules, arribavem a la horrible diftongació de dues tòniques. ¿Quin exemple donavem, donchs, els poetes al nostre poble? ¿Y d'hont haviem tret aquest sistema desnaturalisador de la nostra llengua?

Senzillament, del castellà; sinó que nosaltres l'haviem encara extremat: cosa ben fòra de rahó. En rès no són tan diferents el castellà y'l català com en la fonètica. Mentre la llengua castellana es d'una gran dolçor y, en cambi, d'una escassa varietat de sons a causa de les seves cinch vocals tòniques, la llengua catalana es aspra y, per rahó de les seves set vocals tòniques, posseheix una riquesa de sons força reparadora. Què s'havía d'esdevenir, donchs? Que a la llengua castellana, essent tan dolça com es, no podien perjudicarla gayre en sentit d'aspresa les contraccions y que, adoptant la tendencia a diftongar les vocals, obtenía una sèrie d'acorts que la enriquien sonorament compensant la pobretat de les seves notes vocals. La llengua catalana, al contrari, aspra com es, havía de témer artísticament les contraccions que apropinquaven els grups de les seves consonants y havía d'amar les dièresis que, picant les seves vocals, feyen ressaltar la natural riquesa de llurs sons. Axí era del cas que'l castellà volgués sonar, a la recerca d'acorts, com un harmònium y que'l català preferís picar netament les seves notes com les d'un saltiri. ¿Per què, donchs, per acostarnos a una norma que artísticament no era la nostra, estavem ensenyant al nostre poble unes pronunciacions que no eren les clàssiques ni tan sols les vivents?

Es ben clar qu'hem caygut en vicis qu'hem de dexar; però, que difícil es rompre una rutina! Jo mateix, qu'estich convençudíssim de les veritats qu'acabo d'exposar, vacilo en la pràctica y sucumbesch tot sovint a les repugnancies de l'habitut. ¿Y què diré en materies de sintaxi qu'encara s'arrelen més fortament a l'ànima? Les primeres vegades que vaig probar d'ometre la proposició *a* davant dels acusatius personals, ús que considero castellanisme, àdhuc el cervell me feya mal. Estich segur que, més que les malaltíes, han esterilisat la meva vena aquestes evolucions de llenguatge que, d'any en any, anava comprenent necessaries. Però'm creya obligat a donar bon exemple; el meu reiximent personal me semblava ben poch important al costat de la llengua de les meves amors, y sacrificava les meves inspiracions a honor d'interessos més alts. Ningú com jo, està convençut de les dificultats que la etapa present ofereix als escriptors artistes; dificultats que representen un veritable calvari; però ningú tampoch no veu més clarament que jo que, si l'empresa purificadora fracassa, anèm a perdre'ls fruyts del passat y l'esperança del esdevenidor. En aquesta empresa es hont han sucumbit quasi tots els idiomes qu'estaven en iguals condicions que'l nostre. Qu'ho entenguin els escriptors vells, com jo, que miren tal vegada ab enuig l'esforç reformista de la generació nova; entènguinho: que llurs merescudes glories depenen, en gran part, del èxit d'aquest esforç y del bon encaminament que prengui. El dia que'ls literats dexessin de fer armes contra la minadora influencia castellana, el dia que n'acceptessin, tan sols, els fets consumats, aquell dia'ns hauriem retut, en principi, al monstre àvit que vol engolir la nostra ànima y qu'odía profundament totes les nostres glories particulars y totes les nostres característiques especials. ¡Jamay! Jo no perdo l'esperança del triomf. Vaig dirho anys enrera en el Congrés de la Llengua: jamay un bon català no's donarà per vençut en cap tasca d'honor que pugui defensarse ab treball y ab perseverancia.

Les angoxes de la època nova, vaig passarles totes juntes, en previsió, un dia ja remot. Quan celebrarem aquell gran Congrés de la Llengua Catalana, a que suara he fet referencia,

un vent d'esglay va tempestejar el meu esperit. Aleshores vaig compendre que la època de la espontaneitat poètica, de la paraula viva y de la plena naturalesa era passada per a nosaltres y que venía la època dels llibres, la dels gramàtichs, la dels filòlechs, la dels homes de ciencia, y que ja, sense un consultor d'aquesta estofa, l'escriptor artista no's podría moure ab probabilitats d'encert. Aleshores vaig recordar y vaig citar en el meu petit discurs la següent màxima: que les èpoques dels grans gramàtichs solen ésser èpoques de decadencia literaria. Però, ¿còm defugirles? ¿Es que, per ventura, són els gramàtichs, els que creen les circunstancies? ¿No són, al revés, les circunstancies, les que creen els gramàtichs? Cal qu'un hom no vulgui aclucar els ulls davant de la realitat, ni pretengui passarhi per damunt sense sofrirne l'aspre contacte. Si era cert que'ls filòlechs havien de pertorbar l'esperit del escriptor artista, no era menys cert qu'aquesta pertorbació era necessaria per apartarlo de camins que, per afressats que fossin, eren vies de corrupció que no podien menar més qu'a la mort del idioma. Y, per altra part, si les èpoques dels grans gramàtichs solen ésser de relativa decadencia literaria, ¿no veyèm també que, dins elles, solament els escriptors que seguiren els consells d'aquells homes de ciencia feren obra digna de passar a la posteritat?

Una de les coses que més varen espantarme fou el veure que'ls nostres filòlechs no estaven d'acort. Sobre móltes de les qüestions que's portaren a debat cada un dictaminava de diferent manera. ¿Quína opinió, donchs, preferir? ¿Quín d'ells podía inspirar més confiança? El més sabi? Però ¿còm havía de judicarho'l pobre escriptor artista, llech ò quasi llech en la ciencia filològica? Certament que li era impossible; mes, si no podía graduar la sabiesa d'aquells homes, ab sols el bon sentit podía judicar les línies generals de llur criteri. Axò vaig fer y totseguit me vaig orientar; y d'aleshores data la meva decantació cap a les tendencies del nostre insigne filòlech En Pompèu Fabra. El séu criteri, entre tots els que s'exposaren en el Congrés de la Llengua Catalana, va semblarme'l més prudent y assenyat y'l menys perillós per als artistes, per qu'era'l que

més respectava la llengua viva. Sí, ja aleshores va guanyarse'l meu cor aquest home ilustre qu'ha sigut tan mal comprès de mólts dels séus admiradors y tan cegament combatut per mólts dels séus enemichs. Va semblarme un digne successor dels grans mestres Labernia, Aguiló y Balari. Segons ell, calía respectar la llengua viva tant com fos possible; el que una forma nostra hagués evolucionat en el mateix sentit que la seva similar castellana, no era motiu suficient per a declararla deturpada, si un hom comprovava qu'en altres llengües independents havía evolucionat també en un sentit semblant. Hèuvos aquí la bona doctrina. El català no era pas una llengua fòssil que s'hagués mogut exclusivament a remolch d'una altra des del segle catorze, sinó una llengua viva qu'havía naturalment evolucionat com totes les seves germanes; y aquestes evolucions naturals calía descobrirles per comparació y respectarles. No's tractava de seguir els patrons de l'antiguitat calcant el nostre llenguatge literari sobre'l de Bernat Metge y Ausíes March; per a axò fer no necessitariem pas els filòlechs; se tractava de fer bon llenguatge literari modern, bon llenguatge viu; tant com fos possible, igual al que parla la nostra gent d'ara. Aquest pensament, qu'ab tanta sabiesa va preconisar y defensar En Fabra, concordava precisament ab el meu. No altra cosa significava aquell ordre de prelació entre formes llingüístiques que, en el mateix Congrés de la Llengua, vaig establir, partint d'unes imprecises indicacions d'Horaci: primer cal acudir a les formes vives, després a les antiquades ò les llatíniques y, sols en últim terme, a les extrangeres.

Tandebò aquest ordre de prelació fos estat seguit sempre! Però, quan vaig proclamarlo, ja sabía que sería trencat, y, precisament per que veya venir una època exposada a trencarlo m'havía cregut en el deure de ferne'l meu estandart y de posarlo tant a la vista de tothom com fos possible a la meva petita autoritat. Certament ha entrat, y era natural qu'entrés en aquesta època del llibre, un afany extremat per la paraula morta. El mot antiquat y'l llatínich han adquirit un gran prestigi. ¡Ab quín goig els nostres escriptors s'han llençat a usarlos, considerantlos tant més amables com més incompre-

sos de tothom! Són els flochs y cintes de la moda d'avuy dia. Axí, donchs, un preciosisme mal entès ha fet mirar com de baix nivell una pila de paraules riques y pintoresques de la llengua popular substituhintles per altres de mortes que, si tenen la noblesa de l'antigor, tenen també la inconsistencia y la vaguetat de les ombres sepulcrals, mentre, per altra part, un afany de novetat ha introduhit innecessariament una pila de galicismes, italianismes y neologismes. ¿Còm nó, si la recerca d'aquestes coses era una de les tasques del nostre temps? ¿Còm nó, si es una lley universal que l'home en totes les seves accions y reaccions sigui extremat? ¿Còm nó, si tal vegada hauré pecat per aquests cayres jo mateix que tant me'n malfio y que vaig donar la veu d'alerta en iniciarse aquest período evolutiu de la nostra literatura?

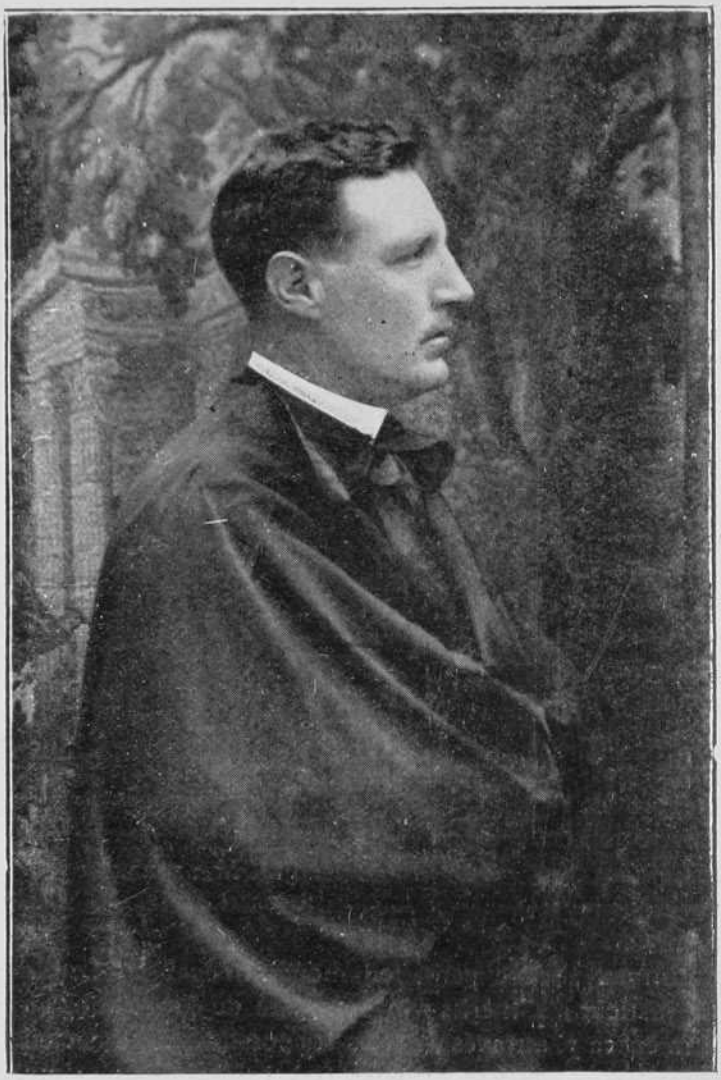
Grat sigui a Deu, entre la nostra gent totes les manifestacions de l'activitat són ràpides y extremoses; un'altra època s'aprofitarà dels treballs de l'actual y'n rectificarà les errors; però'l cert es que la nostra llengua està en camí de la seva plenitut y que en poch temps s'ha purificat de castellanismes d'una manera oviradora. Ja ho he indicat: els escriptors dins l'ambient actual necessiten mólt més mèrit per a triomfar artísticament; y, ab tot y axò, no li manquen pas glories sòlides a l'actual generació qu'està preparant el camí d'altres glories venidores. Els temps dels cavallers errants de la ciencia són passats y hem arribat al temps de les academies; cosa que representa un veritable progrés. A l'anarquía ha succehit l'organisació, al esforç individual, el colectiu, als capricis romàntichs, la necessitat de normes fermes, ineludibles. Es clar que's faràn errades y qu'es precís que tots estèm alerta a senyalarles; però jo crech que l'època nova es un gran avenç cap a la perfecció del nostre llenguatge y cap a la regularisació de tots els nostres estudis nacionals.

Aquesta evolució ha sigut, com he dit, tan ràpida que l'època nova y vella han tingut un espay de coincidencia, dins el qual els homes de l'una y de l'altra banda s'han trobat cara a cara y no s'han comprès. Els moderns han repugnat els antichs pels castellanismes, corrupcions y vulgarismes en que

incorregueren ab tanta freqüencia. Els vells no han sabut perdonar als nous llurs innecessaris apartaments de la llengua viva, llur extràvica comprensió de paraules apreses en diccionaris y llur afició al barbarisme y al neologisme. Els nous han motejat d'antiquats els vells, y'ls vells han motejat de malmetedors de la llengua els nous; dues afirmacions igualment falses muntades sobre petits fonaments innegables. La historia farà justicia als mèrits y'n senyalarà de grans dins l'una y l'altra època y, a través de totes les possibles antiquacions de llenguatge, la bellesa artística farà brillar ab una simpàtica resplendor les figures de tots els que l'hauràn assolida. Els defectes propis de cada temps són perdonables; el que no es perdonable may es la cayguda enrera. En temps d'evolució s'ha d'evolucionar ò morir.

FRANCISCO M. MASFERRER
Secretari

MOSSÈN ANTON NAVARRO

Guanyador de la Flor Natural y la Viola
Proclamat Mestre en Gay Saber

DONYA MARÍA DESPUJOL DE VENTOSA

Reyna de la Festa

Mossèn
Andréu Caimari

Guanyador
de la
Englantina

Joseph Carner

Guanyador
de la
Joya Monserdà

Treballèm, donchs, tots ab entusiasme dintre la nova etapa; dexèmnos de lluytar per petiteses que no tenen cap transcendencia artística y vetllèm per les normes de purificació, verament importantes; sumèmnos els vells a la tasca de restablir a tota costa les grans línies sintàctiques y fonètiques de la nostra llengua que, una vegada assegurades, donaràn brahó y fermesa als nostres homes del esdevenidor; procurèm, dins aquest moviment, posar en primera línia la llengua viva y l'amor a la naturalesa'ls que'n sentin les preferencies, sense, però, menysprear cap forma morta que'ns proporcioni un matiç especial, cap lliçó aprofitable dels llibres, ni cap advertencia guiadora dels doctes y, tots plegats, vells y joves, treballèm sobretot políticament per a evitar la tiranía més odiosa qu'un estat pot exercir sobre un poble: la de corrómpreli la llengua y desfigurarli l'ànima ab un sistema d'ensenyament qu'obliga a pagar als matexos que'n sofrexen els danys.

JOAQUIM RUYRA Y OMS

FLOR NATURAL

QUAN LES POMERES FLORIRAN.....

Balada del Amor que torna.

Quan les pomeres floriràn
al dolç verger de la Estimada
y'ls oronels retornaràn
a penjà'ls nius de la teulada
de la masía en solitut,
dins una nit plena d'estrelles
retornarà l'Amor perdut,
auriolat de la llum d'elles.

Quan les pomeres floriràn
donant al sol ses roses blanques
y les abelles brunziràn
entre la gloria de ses branques

y vibrarà la profecía,
terres enllà, del Pa y del Vi,
l'amor gloriós qu'un jorn fugía
retornarà de son camí.

Quan les pomeres floriràn
entre les aygües lluminoses
dels regatells qu'espandiràn
la flor d'argent de les neus foses,
y axecaràn sa flama d'or
les argelagues de les serres,
retornarà triomfant l'amor
com rey qui ve de llunyes terres.

Durà la túnica enflorada
com els apòstols y'ls romèus,
tindrà la pell tota colrada
de tramontanes, sols y neus,
de rossinyols y caderneres
vindrà un estol al séu davant,
de romanins y roses-veres
durà una garba fulgurant.

Dins de la nit clara y deserta,
plena d'estels y de perfum,
quan trobarà una porta oberta,
hi dexarà una flor de llum,
y, en esclatar la nova aubada,
tots els carrers faràn olor
d'aquella garba perfumada
y aquella rosa de pastor.

Quan les pomeres floriràn,
haurà arribat Pasqua florida
y els ulls y'ls cors s'abrandaràn,
y tota cosa serà ungida
de resplendor d'Esperit Sant.

. . . . . .

Y tornarà l'amor triomfant.

L'APLEGA DE LES OVELLES

LA REVENJA

Per aquest temps hi hà fretura
d'herbey y es prima la pastura...
En l'estabeig dels cans un xot saltà'l tancat
hont viu selvatge la vacada.
Menjava bruya una clapada
vaca gelosa y regalada:
xuclàvali'l vadell el mugueró emmelat.

El xot s'hi tira y ella brufa
y ensuma. El xot ni gens s'arrufa.
La vaca ab fort bramul vol arruxar l'intrús.
El xot, invicte en la baralla
d'amor, recula a la batalla
cent pams y pren la capavalla
y suca horriblement la vaca...! Bon Jesús!

La vaca brama de sorpresa,
y'l xot recula ab més prestesa
la suca un pich y un altre, y'l trempa-llamps cruel
li fa botar la tanca, fera...
Damunt les penyes en filera
brandant la coa falaguera
vaques y braus menacen tràgicament el cel.

Per tot espanta aquella brava.
Per uns serrats hi pasturava
la guarda dels godins. Per defensar l'empriu,
el verro s'infla, gruny horrible,
esmola'l clau incoercible,
y se capdella, armat, y fibla...
hont l'home may passà, el pàs del verro's diu.

Damunt la cresta de la serra,
la comitiva sèu en-terra,
menjant la nostra coca, *beguent el nostro vi.*
Dels vells coloms l'espumadissa
surt de la còva *que s'eriça*
d'espúgol, d'eura y flor bordiça,
dins el misteri esplèndit d'un bosch alabastrí.

De cop, ab veus astoradores
fugen les dònes y senyores,
y'ls ases desguarnits s'escampen a grans salts.
La vaca ab febre s'exaspera,
s'assara un cop y un cop darrera
la gent qui fuig pren la carrera...
—Que no se moguin!—criden els amos, braços alts.

Mes—vàlgam Deu!—La banyagayre
N'Àngela encalsa de Montcayre
que baxa l'empitada sense camí, giscant...
Y'l brau Llorenç ja s'ha estirada
del coll la corda, aparellada
per si han de treure una encinglada
ovella fugidissa... d'un salt, trenca'l devant

d'aquella vaca... L'amenaça,
crida y bracetja ab folla traça,
l'atura un punt y heroych li tira a n'el banyam
la corda ab baga corredora.
Un cop de puny la vaca astora,
que'l cap espolsa feridora;
dinga-len-dang-din-dena, *alloure va'l cordam.*

Y un fibló fet se tira alhora
al torrent tràgich de Na Mòra...
—Salvades les senyores; salvada està l'amor!—
La vaca embulla en la carrera
a un pi la corda volandera,
y cau tan bàrbara com era;
la vall tota tremola de la convulsió...

Cantàu cançons de saba viva,
les cullidores de l'oliva,
que tota la montanya ja es vostra per culli'...
fèys reflorir la serra umbría
de joventut y poesía...!
demà se'n dú a Sauta María
la guarda'l bell Llorenç qu'anyorarèu aquí.

MOSSEN ANDREU CAIMARI

VIOLA

ELS CAMINS SENSE CAMÍ

Els camins de mon viatge
dins la nit no tenen fi.
¿Hont sería mon estatge
si l'errar es mon destí
pels camins sense camí?

Vaig y vinch a la ventura,
d'un gran desert, pelegrí;
de tant esguardar l'altura
mon esguart s'enterbolí
pels camins sense camí.

Si un amor m'acompanyava,
ara es l'amor mon butxí;
si un rossinyol me cantava,
sa dolça veu emmudí
pels camins sense camí.

Si giro mos ulls enrera,
cap estel no veig florí',
sols oviro la fumera
del passat que s'extingí
pels camins sense camí.

S'es marcida ja la rosa
que damunt mon pit florí,
ja ma petja no es flayrosa
de la flor del romaní
pels camins sense camí.

He sentit una campana
dins la tenebra brunzí'
y la veu, sens veu, llunyana,
del recort que'm sotja a mi
pels camins sense camí.

He cridat la companyía
dels qui jo tant estimí
y'l silenci'm responía
dins del fum que s'espargí
pels camins sense camí.

Els camins de mon viatge
dins la nit no tindràn fi.
¿Quina tenda'm serà estatge,
quin jaç tindré per morí'?
¡Ay, mon foll pelegrinatge!
¡ay, camins sense camí!

Damunt la Creu flamejava
l'Amor que d'amor morí
y ab dolça veu me cridava:
«¡Jo sóch la llum, vina ab Mi!»
y un exam d'estels sembrava
pels camins sense camí.

MOSSEN ANTON NAVARRO

PREMI EXTRAORDINARI
— Joya Monserdà —

POEMES DE LA NIT

PERDUT EN MON JARDÍ

Atardat en ma cambra, concirós,
primer vaig apagar la llum somorta:
furtiu en acabat obro la porta,
cridat per més insinuants foscós.

Sota la nit qu'estranyament somnia,
el meu jardí tot se deforma y creix;
son nou posat mes passes esgarria
y sembla que'm desfà de mi mateix.

Guiat només d'una blancor de roses,
del caminal secret m'aturo al mig:
sento'l glatit fantàstich de les coses
totd'una que s'apaga mon trepig.

Besa mon front una fullola incauta,
lluny, hi hà un so d'aygua que no sé d'hont ve;
com melodía tènue en la flauta
la saba frisa en el brancam lleugé.

La serena, amollint la podridura
agita, dins la fosca sense estels,
els insectes cercant a la ventura
llurs noces amagades y cruels.

¿Es potser la follía qui'm voreja?
¿Quín instint matusser s'abranda en mi?
ma idea barboteja, barboteja
y no pot arribarse a confegí.

¿Rodà al herbey la meva conciencia?
¿Neix un fibló en ma boca, verinut?
¿Es qu'en mos ulls hi hà una fosforescencia
ò tinch damunt l'esquena un doll hirsut?

El que vaig ésser en mon cor abriva's;
en els segles reculo; davant meu
s'agiten les carotes primitives
de tant d'ésser pugnant per ésser déu.

Al coll la ronca veu se m'empresona
y caych, parapetat sobre'l genoll.
¿Es que tota la nit se m'abrahona
y vol da'un salt enrera mon grumoll?

Sobtadament, una aura fina glaça
ma febre: tornat home altre camí,
sento en el flanch un esperó diví;
l'ombra invisible de Jesús que passa

me veu, baxant del puig hont ha vetllat,
y se'm desvetlla l'ànima abaltida
com l'aygua que de sobte, ab embranzida,
borbolla dins un pou abandonat.

JOSEPH CARNER

PREMI EXTRAORDINARI

CANT DE PRIMAVERA

La paraula

Ja torna a fer la clara estació,
y l'ayre més benigne ja'ns governa,
omplint de noves veles l'horitzó.
S'encenen els rosers en la paterna
llar. Fugen les boyrades inclements.
Torna a rodar la roda dels bons vents.

Clara muller: no ho veyes?, torna a ser
com ara un any, que't vaig cenyir donzella:
lluhía l'arrecada al cirerer...
«Com ara; però nó ab la maravella
d'avuy,—sento que dius,—que naix en mi
la vida del infant que ha de venir.»

No parlis més, que'm sento tremolar
com una tija nua dins l'albada.
Me sembles tota llum, feta en l'altar
santa per benehir. Oh dòna amada,
déxa passà'un silenci, mentre'l sol
axuga'l serení y brilla'l vol

de l'ocellada per l'oreig lleuger.
Després, espargim l'ànima ja, sense
temor d'esvahiment, puix que ara ve
aquell que dins de tu vida comença,
que l'esma'ns guiarà. Muller lleyal
omples de roses mon camí reyal.

Quina paraula bona tu m'has dit
que'm semblo més valent que no fins ara.
Jo no sóch jo, som jo y un altre ardit

que durà en ell la norma de ma cara;
y gaudi no ha d'haver ni cap afany
que un altre temps de mi no fos company.

Com es trasmuda tot mon pensament
y m'alço al remuntar de ma existencia.
Limit rosat del meu començament,
quan sols de mi hi havía conciencia
en el regne d'Aquell qu'es y serà.
Com es trasmuda tot el meu paplar!

Oh benehida cel-la del teu si,
dins de la qual es lliguen, una a una,
les hores del present y l'avenir
ab les que ja passaren. Oh immuna
cel-la de temps, hont l'eternal Decor
serva la flama viva del Amor.

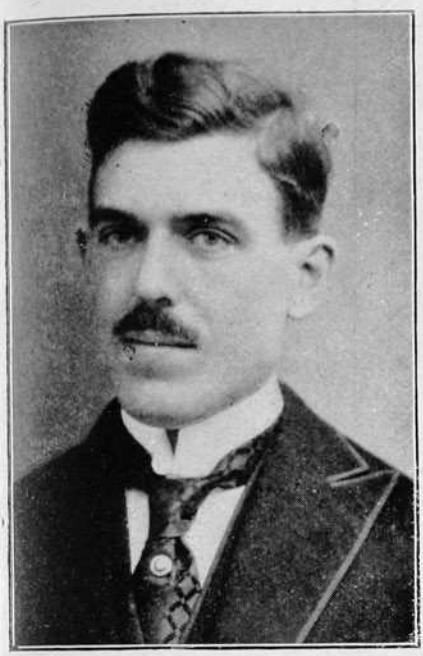
Clara muller que duus la joventut
segura en els teus flanchs, com una arcada:
tu no sabríes may com ha vingut
la vida nova al fons d'una besada.
(Ni tu ni cap dels homes moridors,
sabis que siguin ò potents senyors).

(Com no sabríes quina lley ò atzar
fa veurens blava tota llunyanía,
ni com naix una perla al fons del mar
en la petxina avara, ni quin guia
mena les grues en passà'ls estrets
duhent a popa'l remolí dels frets.)

Déxa passà'un silenci, que s'escau
després que tu m'has dit tal maravella;
dòna gentil y de mirar suau:
qu'encara tens la boca de donzella,
y't serves roja del primer amor,
y encara'm beses ab un bes sonor.

Una esperança'm duus, tota per mi,
sota'l regent de la més clara lluna,
en aquest temps de les vinyes florir,
qu'es el senyal de la millor fortuna.
Esperança d'un fill. Muller lleyal,
que omples de roses mon camí reyal.

LLUÍS BERTRAN Y PIJOAN

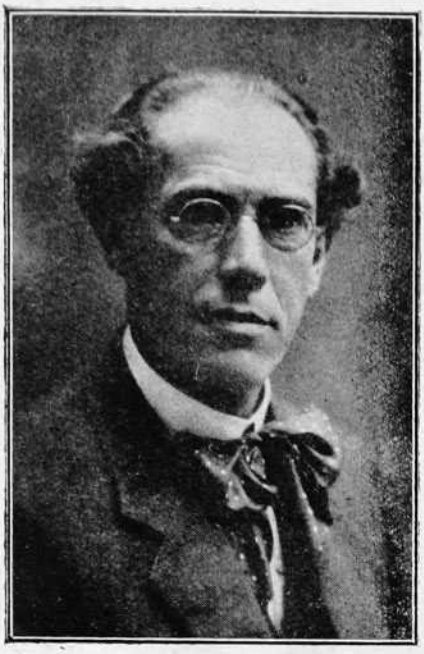
Lluís
Bertran y Pijoan

Guanyador
del
Premi
Extraordinari

Mossèn
Llorenç Riber

Guanyador
del
Premi
Fastenrath

PRUDENCI BERTRANA

Guanyador
del
Premi
Concepció Rabell

JOSEPH -S. PONS

Mantenedor
encarregat
del
Discurs de Gracies

DISCURS DE GRACIES

SENYORES, SENYORS:

Encara que sigui fill de França, no us semblarà pas estrany que vingui a pronunciar les darreres paraules, al moment de la separació, com el senyor de la casa acompanya els séus hostes fins al llindar.

Perque, rossellonès de pura sanch, jo som de casa; perque jo som vostre, y si no us estimés, jo mateix no m'estimaría.

Y lo que dich per mi, entenèu que val igualment per tot Rosselló, en aquesta hora de benvolguda cordialitat hont voldría definir el veritable pensament de ma terra.

Per tant, no cal pas que ens enlluherni el foch del entusiasme, fins al punt de rebutjar les evidencies de la realitat, y prou sabèu que us enganyaría si afirmés que'l Rosselló sent un afany de catalanisme esquep y sencer.

La gracia de ses tres valls al bell cim de la vostra nació es de lligar estretament y amable l'inteligencia del esperit francès, y son equilibri, ab la franquesa del esperit català.

Es aquesta una gracia de la que'ns agradèm, un lligam que no's pot desfermar, es la nostra forma natural.

Es lo cert qu'en nostra terra s'hi encerta alguna gent per negar el segell de la raça, y vetaqui: quant més proben de defugir la vulgaritat, s'hi encranquen més profundament.

Y nosaltres per guardar la plena seguransa, consultèm el nostre cor, y només obrint els ulls, veyèm l'eternitat de les montanyes d'Albera, y'ns pervé la cançó tan vella dels olius que la volten, ajudantnos a repetir el cant de nostra fè.

Quantes vegades, seguts en el primer grahó d'una escala forana, en l'aquietament de la tarda, hem retrobat, alè per alè, la reposadissa y antiga respiració de la terra!

Y si'ns volen arrencar la nostra condició de catalans, les vives claretats terrenals protesten a tot arrèu, ab tot el goig magnificat dels recorts de jovenesa; y s'hi ajunten a la seguida, austeres y daurades, les figures dels monuments romànichs, els campanars bessons de la catedral d'Elna, que són nostra Acròpolis, el pont de Ceret, que té prou amplaria y alçada per encloure en son arcada l'imatge del Canigó, y les amistoses fexes de lladoners, y'l tremolor de les canyes sobre les gorgues del riu.

Y, ademés, per axamplar l'energía de la protesta ab el repicadís del ritme, sonen y més sonen totes les cobles de jutglars en la placeta dels poblets; y en les esllavissades, els pi-

tralls encascabellats de la traginería, y'ns amanyaguen les orelles les campanes de Sant Ferriol, y tantes, y tantes, que's responen, escalonades a la valenta sinuositat de la montanya.

Per cada pas que fem, s'hi desperta una imatge senzilla qu'escalfa y dóna més tremp y vigoría al nostre pur sentiment catalanesch, siga un poal que porta el vernís y la lletra de Tohí, siga la blava y groga lluhentor d'una terrissa, ò una etzevara que la companyía del sol fa esclatar pels roquers, damunt de la pobresa d'un teulat.

Y, de fet, sería inacabable aquesta enumeració de les formes, y ¡quí se'n cansaría si cadescuna fixa una vibració de joya en els ulls, si totes elles són la delicia dels sentits, la maravella de les coses creades, que s'enlayren ab el prestigi de la paraula!

A Rosselló, la pasta del terrer, la sumptuositat del vi, y cada brot, cada bri de la vegetació revelen clarament un tros de Catalunya, y es la gracia de nostra terra que dóna la conexença y l'estima de França als catalans, quan enamora els nostres compatriotes ab un perfum selvatge y primitiu. Y si bé'm plau que son inteligencia sigui francesa, son cor es estat massa temps català perque ja no ho sigui més.

Quan el rey Lluís XVI vingué a Perpinyà, el magnífich don Francesch de Blanes li declarà que no encertaría sotmesos més fidels; y si en aquell temps la paraula era una expressió migrada de la veritat, avuy per avuy, després de la gesta del Aragó y d'En Joffre, no's pot que tingui un més bell resplandir.

Entre nosaltres, per tant, y a despit de la malhaurada guerra de Revolució, may hi hà hagut aquesta desagradosa sensació que pot incloure una ralla de frontera.

L'Albera no pot esser més amable ni més divinament blava. Y no fos aquesta blavor de l'Albera, ¿quí explicaría la viva franquesa que porten als ulls les nissagues d'Empordà y de Vallespir?

Dins les Cerdanyes, la divisió s'esborra entre les espigues de la segle, y tant es veritat que de l'una a l'altra espigolayres y mendicayres hi van de peu plà. Alta com es, la montanya ens agermana ab la felicitat de son reyalme y'l vehinatge dels cims. Temps hà que, al retorn dels dies d'estiu, els vostres poetes lligaven conversa ab els nostres boscariols. En la plaça de Vernet, sota una alzina, el vell Po recordava una per una les versions de les Montanyes Regalades. Y un instint maravellós guiava Mossèn Verdaguer als cingles de Sant Martí de

Canigó. Solitari, inspirat per l'ayre de la gelera, destapava la Font del Comte, probant l'eficacia y les inconegudes virtuts de la poesía.

Gracies y mercès, germans de Catalunya, a tots els vostres poetes y escriptors que han volgut beure a les fontanelles de Rosselló, y no esmentaré'ls llurs noms, ja que ma paraula va endreçada al llur esperit!

Si després d'haver llegit llurs obres, enrahonèm ab els nostres pagesos de muntanya, ò les fresques hortelanes, sentim com la paraula escrita y la paraula ohida s'abracen ab la divina inflexió d'un abraç de familia.

Y si per càs, passant l'Albera, viatgèm en la franca terra d'Empordà, la consciencia del parentiu que'ns acobla s'hi destría ab una admirable segurança. Més encara que'ls vostres poetes, els pagesos y mariners del Empordà, ab la condició natural de la raça, ens fan rememoriar, ens presenten com un mirall el desdoblament de la nostra persona, y'ns tornen la sagrada presencia del passat.

Gracies y mercès als vehins nostres, al caçayre d'isarts de Nuria, que ab una encomanadissa frescor de mitología,'m parlava dels rius de Catalunya, y gracies al tartaner que de la Selva de Mar me conduhía a Cadaqués! Gracies a tot un poble qu'enllà dels anys, y mentres removía la terra dels vinyers, ha servat els rierols de la poesía!

Per que sempre un ample chor de treballadors s'encamina davant del poeta y l'anuncía, y aquest té per feyna de recaptar les veus senzilles de la terra.

Oh, fills de Barcelona, ciutat plena d'abundancia, de novetat y de cortesía, dominadora de la mar, sempre la vostra fè ha enfortit la nostra; y cap-al-tart, quan torna'l vent de Rosas, un raig de la vostra gloria'ns pervé. Y axí, en el recer de les valls canigonenques, hem volgut cantar, enamorats de debò per la vigoría de la paraula catalana, maravellats de poar son ritme en la nostra sanch.

Descobrim ses formes, ses harmoníes, sos pensaments, val a dir son infinit, y'ns representa'l nostre paysatge ab un cayent original

De segur no escriuriem català si cada paraula no fos per nosaltres un glop de vida. L'aplech de la nostra gent hi viu y s'hi desperta. Hores benehides hont sembla que'ls avis dels avis respiren, ben callats, prop de nosaltres, ab el moviment

del ritme; oh estimada y profonda companyía, retorn dels nostres morts, secret maravellós!

Axí seguim y escorcollèm una tradició de temps iniciada, probant de retrobar, abundosa y rajadissa, la veta d'aygua abscondida, com havien fet En Pere Talrich, el patriarca del alt Vallespir, y En Justí Pépratx, qui ja us anunciava'l renaxement de nostra poesía en son discurs de gracies del any 1884. Com aquells capdevanters, recollim les memories disperses y adorades de la terra, y'ns aconsellen els blaus replechs de la montanya, y piquèm les pedres del nostre mallolet.

Y ara us voldría dir com a Rosselló, y a principis del segle XVII, vivía un home humil que'ns pot servir d'exemple. Era un beneficiat de Sant Pere de Toír, y s'anomenava Honorat Ciuro. El séu somni era petit; volía restaurar la capelleta de Sant Martí, malmesa pels improperis dels anys en la soletat d'un cim de garriga, per damunt de Castellnou. Picant de valent la pedra, sens temença de les esquerdes que li resquitllaven pels ulls, ni de la burla y de l'oposició de sos germans, ho va aconseguir, fent de manobre, de parier, de fuster, de vinyater, y en les ruines de la devesa, hi plantà un mallolet.

Y fou sa recompensa y'l nostre alliçonament qu'a les primeríes de Setembre'n baxà un galan cistellet de blanquetes, y les féu veure a son germà. «Era mólt polida, verena gran, com de vinya vella, era mólt dolça.» Y son germà'n tingué gran contentament y li va dir: «De segur que hagués estat domatge que l'ermità se les guardés.»

Vetaquí, ab un perfum d'espígol y de tradició, l'historia exemplar de la poesía rossellonesa. Es ben cert que no'ns ha pas sempre afavorit l'ajuda de tots, y que'ls obstacles han barrat el séu pàs, y qu'hem lluytat de valent ab una penya prou aspra.

El nostre mallolet es petit al sol de la garriga, y a copia d'esperar, plantar y replantar, vetaquí que'ls ceps oferexen les polides y rosses blanquetes. A fè, hagués estat gran domatge, diuen ara'ls nostres germans, que l'ermità se les guardés!

Aquesta poca de fruyta es la penyora de la nostra fraternitat, y pensèm que s'entrellissa ab la vostra, encara que siga més rica y exhuberant; es la fruyta de Rosselló, que sempre us encomanarà l'amor de la raça, y us portarà la claretat y l'alè de França. Gracies y adeusiàu!

JOSEPH-S. PONS

Imp. La Renaxensa. Barcelona.